

مهدی سیم‌ریز*

نگاهی به روند برگزاری دوسالانه تذهیب‌های قرآنی

درخور کلام وحی در میان مسلمانان شناخته شده است. رفته رفته خطوط و منحنی‌های طلایی قرآن‌های اولیه شروع به تحول کرده و به شکل گل‌ها و نقوش گیاهی درآمد که ما به ازای بیرونی نداشته و منحصر به هنری شد به نام «تذهیب».

تکامل این گل‌ها و نقوش گیاهی در مسیر تاریخی، به آن هویت مستقلی بخشید، به طوری که یکی از راه‌های دوره‌شناسی تذهیب ایرانی فرم همین گل‌ها و نقوش پیرامون آن است. علاوه بر این، از آن جا که هنر برآیند جغرافیا و فرهنگ است و در نمود تصویری از ویژگی‌های مردمی و جوامع بشری وام می‌گیرد، تفاوت اقلیت‌ها و حمایت‌کنندگان آن امکان تقسیم‌بندی ادواری رشته‌های هنری به ویژه تذهیب را فراهم نموده است؛ که از آن جمله می‌توان به مکتب خراسان، مکتب تبریز، مکتب قزوین، مکتب هرات، مکتب اصفهان و مکاتب شیراز اول و دوم اشاره نمود.

اگر چه ایرانیان خوش‌قریحه و هنرمند پیش از ورود انوار تابناک اسلام محمدی (ص)، به جای این مرز و بوم، در هنرهای مختلف به‌ویژه هنرهای تزئینی، پیشرو و سرآمد بودند، اما به جرأت می‌توان آغاز هنر گران‌سنگ تذهیب را ورود اسلام به ایران و همنشینی آن با کلام بی‌مثال حضرت باری‌تعالی دانست. محدودیت‌های موجود در قرون اولیه اسلام برای استمرار نقاشی‌ها و حجاری‌ها از یک سو و خلاقیت ایرانیان هنرمند از سوی دیگر موجب گردید تا این هنر ارزشمند به سرعت به جایگاهی ویژه و ماندگار در میان هنرهای اسلامی و ایرانی دست یابد.

وجه تسمیه این هنر، وجود طلا در رنگ‌گذاری‌های آن است و این اصل مبتنی بر این باور هنرمندان بود که این عنصر (طلا) لیاقت همنشینی با کلام خداوند را داراست. طلایی رنگ خالصی است که از هیچ رنگی به وجود نیامده و به عنوان تالوویی

* دبیر اجرایی پنجمین دوسالانه تذهیب‌های قرآنی
msimriz@yahoo.com

دومین دوسالانه تذهیب‌های قرآنی

سال ۱۳۸۹

بخش‌های مسابقه: تذهیب، گرایش‌های نوین، تشعیر، گل و مرغ، بخش

جنبی و مقالات پژوهشی

آمار:

تعداد کل شرکت‌کنندگان: ۳۶۷ نفر

تعداد آثار: ۴۶۴ اثر و ۲۵ مقاله

تعداد آثار راه‌یافته به نمایشگاه: ۱۵۸ اثر

هیئت انتخاب آثار:

مجید فدائیان، علیرضا قزی و رضا مهدوی

هیئت داوران:

مهدی عتیقی مقدم، سیدعبدالمجید شریف‌زاده، حسین رزاقی، حسین

تنکابنی و طاهر نبی‌زاده

هیئت علمی مقالات:

سیدعبدالمجید شریف‌زاده، سیدمحمد مجتبی حسینی و محمدجواد جدی

برگزیدگان بخش تذهیب:

مریم لبانی مطلق، فریدون فخری جوقان و مرضیه مینایی‌فرد

برگزیده ویژه دبیرخانه:

رامین مرآت

برگزیده بخش گرایش‌های نوین:

فریدون فخری جوقان

برگزیدگان بخش تشعیر:

سیدمجید قاسمی و ایوب جوانکار فومنی

برگزیدگان بخش گل و مرغ:

زهرا نامور، فریناز فرهنگی‌راد و دلارام فغانی

برگزیده بخش جنبی:

حسن احسن

بخش مقالات پژوهشی:

کیانوش معتقدی، مهناز شایسته‌فرو و مریم قندهاریون

اولین دوسالانه تذهیب‌های قرآنی

سال ۱۳۸۷

بخش‌های مسابقه: شمسه عنوان و دعای قبل و بعد از تلاوت

قرآن کریم، صفحات ترصیع (فاتحه‌الکتاب، ام)، تذهیب حاشیه

صفحات و نشان‌ها اعم از گل‌آیه، جزء، حزب، سجده، سرسوره و

... گل و بوتۀ روی جلد و طراحی داخل جلد (حل‌کاری)

آمار:

تعداد کل شرکت‌کنندگان: ۲۵۲ نفر

تعداد آثار: ۳۵۴ اثر

تعداد آثار راه‌یافته به نمایشگاه: ۱۹۴ اثر

هیئت انتخاب آثار:

حسین رزاقی، طاهر نبی‌زاده، علیرضا قزی و رضا مهدوی

هیئت داوران:

محمدعلی رجبی، مجید فدائیان و عبدالمجید شریف‌زاده

برگزیدگان بخش مسابقه:

سید مجید قاسمی، محسن آقامیری و لیلا پورخانی

منتخبین بخش مسابقه:

مهین‌دخت سالک مهدوی، مرضیه مینایی‌فرد، خدیجه احتشامی،

محمدحسین آقامیری و بهرام مهربان کردستان

- حمایت از جایگاه تذهیب در ایران اسلامی در رقابت با کشورهای مدعی مالکیت این هنر (به ویژه کشورهای حوزه خلیج فارس)؛

- ترغیب و تشویق هنرمندان به خلق آثار اصیل اسلامی و ایرانی با توجه به مفاهیم قرآنی، دینی و مذهبی.

در حال حاضر علاوه بر دوسالانه تذهیب‌های قرآنی چندین جشنواره بزرگ دیگر (شامل جشنواره‌های خارجی و داخلی) به صورت خاص به مقوله تذهیب و نگارگری پرداخته‌اند:

- جایزه البرده که از سال ۲۰۰۴ در کشور امارات متحده عربی برگزار می‌شود؛

- فستیوال بین‌المللی فرهنگی تذهیب و مینیاتور الجزایر که وزارت فرهنگ این کشور برگزار کرده و رویکرد آن توسعه این هنر در جهان اسلام است؛

- دوسالانه ملی نگارگری که هر دو سال یک بار (به صورت نامنظم و با جابه‌جایی زمانی) توسط دفتر هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار می‌شود؛

- جشنواره هنرهای تجسمی فجر که به صورت سالانه و در بخش‌های مختلف همچون خوشنویسی، گرافیک، کاریکاتور، نگارگری و... برگزار می‌شود؛

- جشنواره بین‌المللی امام رضا (علیه السلام) و ...

در حال حاضر، هم‌ترازسازی دوسالانه تذهیب‌های قرآنی با جشنواره‌های مشابه خارجی همچون البرده و فستیوال الجزایر از نظر میزان جوایز (به جهت تاثیرگذاری و جذب بیشتر هنرمندان) از نکات ضروری پیش روی این جشنواره به نظر می‌رسد.

هم‌چنین برگزاری این جشنواره به صورت بین‌المللی به افزایش کمیت و کیفیت آثار و نیز ارتقای دامنه تاثیرگذاری آن خواهد انجامید.

آنچه در ادامه می‌آید نگاهی به برگزاری دوسالانه تذهیب‌های قرآنی در چهار دوره گذشته است.

قرآن به عنوان کتاب یگانه خلقت، کلام وحی و معجزه حضرت ختمی مرتبت (ص) آنچنان در طول قرون مختلف مورد توجه بوده و هست که موجب شده در ادوار گوناگون از مناظر و زوایای متفاوت مورد توجه تمامی اقشار مسلمان قرار گیرد. علما تمامی همت‌شان را در پژوهش و بیان مفاهیم قرآن گماردند و هنرمندان به فراخور توان خود اهتمام‌شان را بر زینت بخشیدن این گوهر گرانبه‌تر مصروف داشتند.

بدون شک هنر تذهیب را پس از خوشنویسی می‌بایست مقدس‌ترین و اصیل‌ترین هنر اسلامی و ایرانی قلمداد نمود که در طول قرون گذشته دستخوش تغییر و تحولات فراوان بوده و با فراز و نشیب به رشد و تعالی خود ادامه داده است. این هنر در طول سالیان متمادی به عنوان ابزاری کارآمد برای طراحی کاشی به‌ویژه در اماکن مذهبی، طراحی فرش و سایر تزئینات اسلامی مورد استفاده قرار گرفته و مفاهیم عمیق فلسفی و عرفانی را با خود همراه داشته است. در حال حاضر بدون اغراق بهترین هنرمندان مذهب را می‌توان در میان ایرانیان مسلمان جست و کمال این هنر را در جمع هنر ایرانی به نظاره نشست.

مؤسسه آفرینش‌های هنری آستان قدس رضوی با توجه به ظرفیت عظیم مجموعه بزرگ این آستان مقدس (دارابودن بیش از بیست هزار قرآن نفیس، بهترین تذهیب‌ها و جلد‌ها و ...) علاوه بر بازنشر این آثار برای الگوبرداری هنرمندان، در راستای رسالت خود مبنی بر حمایت، توسعه و ترویج هنرهای اسلامی و شیعی و نیز بهره‌گیری مؤسساتی چون شرکت کاشی و فرش از نقوش خلق شده، از سال ۱۳۸۷ اقدام به برگزاری دوسالانه تذهیب‌های قرآنی مبتنی بر اهداف ذیل نموده است:

- اعتلای هنرهای قرآنی؛

- حفظ و احیای مکاتب ارزشمند گذشته و ترویج روش‌های سنتی؛
- معرفی و بازسازی آثار نفیس موجود در موزه‌ها و کتابخانه‌های آستان قدس رضوی از ادوار مختلف تاریخی؛

- حمایت از هنرمندان مذهب و نگارگر به عنوان یکی از اصیل‌ترین هنرهای اسلامی و ایرانی؛

سومین دوسالانه تذهیب‌های قرآنی

سال ۱۳۹۱

بخش‌های مسابقه: مجموعه کامل آرایه‌های قرآن، تذهیب تک‌اثر، گل و بوته، گل و مرغ، تشعیر، مثنی‌سازی تذهیب، مثنی‌سازی گل و مرغ، مقالات و پایان‌نامه‌های دانشجویی

آمار:
تعداد شرکت کنندگان: ۲۵۲ نفر
تعداد آثار: ۳۹۱ اثر
تعداد آثار راه‌یافته به نمایشگاه: ۱۸۱ اثر

هیئت انتخاب آثار:
مجید فدائیان، طاهر نبی‌زاده، حسین تنکابنی و علیرضا قزی

هیئت داوران:
سیدمحمدمجتبی حسینی، مجید فدائیان، حسین تنکابنی، رضا مهدوی و رامین مرآتی

هیئت داوران مقالات و پایان‌نامه‌های دانشجویی:
سیدعبدالمجید شریف‌زاده، محمدجواد جدی و محمدحسن حامدی

برگزیدگان بخش مجموعه کامل آرایه‌های قرآنی:
برگزیده (کار گروهی): فاطمه منتظری، زهراسادات مشرف و فهیمه صنعتگر تبریزی
تقدیر از: لیلا پورخانی
بخش تذهیب تک‌اثر:
نفر اول: مریم لبانی مطلق، نفر دوم: زهره زمانیان، نفر سوم: محمد مرادی
تقدیرشدگان: فریدون فخری جوقان، نفیسه امیراحمدی و مولود ساعدی

بخش گل و بوته و گل و مرغ:
نفر اول: عطاءالله شاکری، نفر دوم: اکرم ضیائی، نفر سوم (مشترک): لیلا برزگر یارمحمدی و زهرا مژدگانلو
تقدیرشدگان: محبوبه مهدوی، زهرا قندهاری و فروغ دادخواه

بخش تشعیر:
برگزیده (مشترک): سیده فهیمه کاظمی یزدی و افسانه مهدوی
تقدیرشدگان: ریحانه رحمتی، زهرا دوستی و سمیه فرشچیان
بخش مثنی‌سازی تذهیب:
نفر اول (مشترک): ریحانه رحمتی و سیده‌زینب احمدی
تقدیرشدگان: زهراسادات مشرف، زهرا تندکار و زهرا امینی

بخش مثنی‌سازی گل و مرغ:
برگزیده: سمانه دوستی‌نیا
تقدیرشدگان: زهرا تندکار و رقیه عزیزی

بخش مقالات:
نفر اول: کیانوش معتقدی، نفر دوم: مریم خدام محمدی، نفر سوم: حسن محمدی
تقدیرشدگان: فرزانه فرخ‌فر و رضا میرمبین

بخش پایان‌نامه‌های دانشجویی:
برگزیده: مهدی مجتهدی

چهارمین دوسالانه تذهیب‌های قرآنی

سال ۱۳۹۳

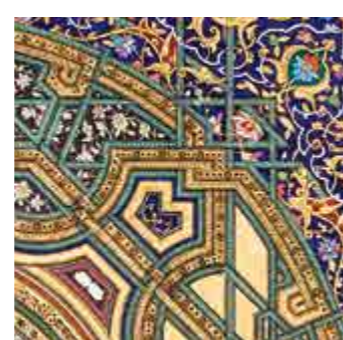
بخش‌های مسابقه: مجموعه کامل آرایه‌های قرآن، تذهیب تک‌اثر، گل و مرغ لاک، گل و مرغ آبرنگی، مثنی‌سازی تذهیب، مثنی‌سازی گل و مرغ و تشعیر

آمار:
تعداد شرکت کنندگان: ۱۷۸ نفر
تعداد آثار: ۲۵۹ اثر
تعداد آثار راه‌یافته به نمایشگاه: ۱۶۳ اثر

هیئت داوران:
سیدمحمدمجتبی حسینی، مجید فدائیان، طاهر نبی‌زاده، حسین تنکابنی و رضا مهدوی

برگزیدگان بخش مجموعه کامل آرایه‌های قرآن:
نفر دوم (کار مشترک): سیده‌زینب احمدی و ریحانه رحمتی

بخش تذهیب تک‌اثر:
نفر اول: مریم لبانی مطلق، نفر دوم: مرضیه مینایی‌فرد، نفر سوم: مریم پورخرمشاهی
تقدیرشدگان: محمد کرمی، لیلا برزگر یارمحمدی و ساره صفائیان

بخش گل و مرغ لاک:

نفر اول: سمانه دوستی‌نیا، نفر دوم: جواد نقش‌آفرین، نفر سوم: فریده عامری
تقدیرشده: لیلا برزگر یارمحمدی

بخش گل و مرغ آبرنگی:
نفر اول: زهرا مژدگانلو، نفر دوم: اکرم ضیائی طباطبایی، تقدیرشده: نرگس عزیزی

بخش مثنی‌سازی تذهیب:
نفر اول (مشترک): سیده‌زینب احمدی، ریحانه رحمتی، نفر دوم: زهرا امینی
تقدیرشده: مهلا عنایتی

بخش مثنی‌سازی گل و مرغ:
نفر اول: سمانه دوستی‌نیا
تقدیرشدگان: زهرا تندکار و مرجان عابدی

بخش تشعیر:
نفر اول: ملیحه بنی‌بشر
تقدیرشده: محمدرضا یداللهی فارسانی